

Facts & Figures: Leesgedrag

1. Inleiding

Veel jongeren hebben vandaag een grote keuze aan vrijetijdactiviteiten. Eén van de activiteiten waar behoorlijk wat beleidsaandacht naar gaat is lezen. Als gevolg van de digitalisering en de daaraan gekoppelde vrees voor de 'ontlezing' wordt steeds meer geduid op het belang van lezen voor het schoolsucces van jongeren (Mol & Jolles, 2014). Lezen bevordert het concentratievermogen, draagt bij aan de leesvaardigheid en verruimt de woordenschat (Mihandoost, 2012).

Het aanmoedigen van lezen gebeurt vooral in het lager onderwijs. Voorgaand onderzoek stelde echter een belangrijke *leesdip* vast wanneer jongeren de overgang maken van het lager naar het secundair onderwijs. Deze dip wordt verklaard door de overgang van 'leren lezen' naar 'lezen om te leren', waardoor de leesmotivatie kan dalen (Chall, Jacobs & Baldwin, 1990).

Verder wijst onderzoek op belangrijke verschillen in het leesgedrag van jongens en meisjes. Meisjes lezen doorgaans meer dan jongens, waardoor ook hun leesvaardigheden sterker ontwikkeld zijn dan jongens (Coles & Hall, 2002). Onderzoek toont dat jongens lezen nog steeds als een vrouwelijke of meisjesachtige activiteit beschouwen (Wolter, Braun & Hannover, 2015). Jongens en meisjes verschillen ook in hun leeskeuzes. Meisjes lezen beduidend vaker romantische verhalen, horrorverhalen en gedichten in vergelijking met jongens, terwijl jongens meer grappige verhalen, fantasieverhalen, oorlogsverhalen en sportverhalen lezen. De kleinste verschillen worden vastgesteld voor het lezen van avontuurlijke en detectieve verhalen (Coles & Hall, 2002). Doorgaans houden jongens echter sterker vast aan het lezen van gender typische verhalen in tegenstelling tot meisjes die meer geneigd zijn om meer jongensachtige verhalen te lezen (Dutro, 2002).

Daarnaast worden kinderen wat lezen betreft in belangrijke mate gesocialiseerd door hun ouders (Kraaykamp, 2003). Enerzijds gebeurt dat socialisatieproces vanuit de maatschappelijke positie van de ouders. Onderzoek toont inderdaad dat jongeren uit sociaal minder gunstige families minder lezen dan jongeren uit sociaal gunstige gezinnen. Het gaat daarbij zowel om het inkomen van de ouders als het opleidingsniveau van de ouders (Hemmerechts, Agirdag & Kavadias, 2017). Daar waar het opleidingsniveau van de ouders lange tijd als de belangrijkste factor werd beschouwd om het leesgedrag van jongeren te verklaren, wijst onderzoek over verschillende landen heen op het belang van het aantal boeken die thuis aanwezig zijn. Het aantal boeken thuis blijkt niet alleen van belang voor de leesbevordering, het draagt ook bij aan een succesvolle schoolloopbaan én de status van het toekomstig beroep (Evans, Kelley, Sikora & Treiman, 2010).

Anderzijds gebeurt het socialisatieproces eveneens via het gedrag van de ouders, die hun kinderen op meer impliciete en expliciete wijze *literair socialiseren*. Allereerst kunnen ouders het leesgedrag van kinderen stimuleren door een bepaald thuisklimaat te creëren waarin lezen als een normale activiteit wordt beschouwd. Dat gebeurt wanneer ouders zelf regelmatig een boek lezen en op die manier een voorbeeld stellen (Kraaykamp, 2003). Kinderen imiteren bijgevolg het gedrag van ouders, wat in de literatuur

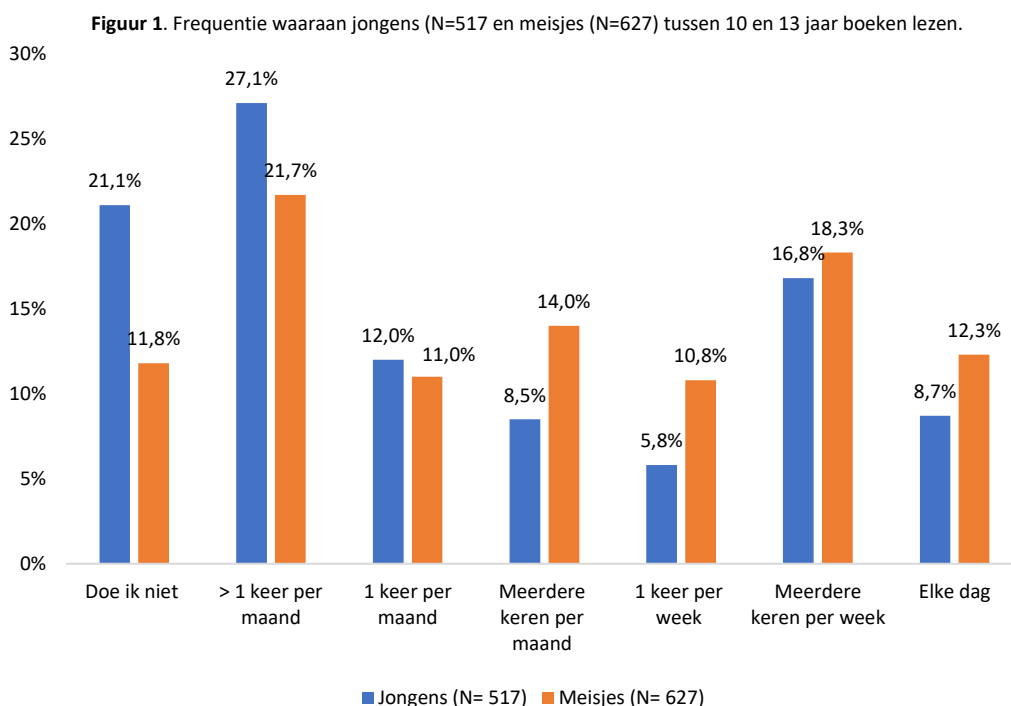
eveneens wordt geduid met de term ‘rolmodellering’ (Bandura & Walters, 1963). Hieronder valt ook het plannen van een bibliotheekbezoek, waardoor bepaalde opportuniteiten gecreëerd worden die het lezen aanmoedigen (Kraaykamp, 2003).

Anderzijds moedigen ouders het leesgedrag van hun kinderen op gerichtere wijze aan via ‘instructie’, waaronder bijvoorbeeld het voorlezen van boeken valt, het bespreken van boeken en het geven van een boek als cadeau. Op die manier worden kinderen op bewuste wijze aangestuurd om te lezen, wordt het leesplezier aangewakkerd en ontwikkelen hun literaire competenties (Kraaykamp, 2003).

Op basis van het voorgaande zijn we in deze Facts & Figures geïnteresseerd in (1) de frequentie waaraan Vlaamse jongeren lezen, (2) welke boekgenres ze lezen en (3) in welke mate de variatie in de leesfrequentie en de leeskeuze verklaard worden door hun: geslacht, onderwijsniveau (lager/secundair), sociale achtergrond (inkomen en opleidingsniveau van de ouders), de aanwezigheid van boeken thuis en de verschillende vormen van ouderlijke literaire socialisatie (imitatie, instructie en opportuniteiten). Hiervoor gebruiken we de JOP-Kindmonitor 2018. De data van de JOP-Kindmonitor werd verzameld door het Jeugdonderzoekplatform in het voorjaar van 2018 (<https://www.jeugdonderzoekplatform.be/nl>). De respondenten zijn tussen de 10 en 13 jaar oud en werden geselecteerd aan de hand van toevalssteekproef getrokken op het Rijksregister (Bradt et al., 2019). In totaal namen 1178 jongeren ($n_{\text{♀}} = 639$, $n_{\text{♂}} = 539$) deel aan de bevraging, wat neerkomt op een respons van 41,0%. Ook de ouders kregen een vragenlijst. Deze Facts & Figures heeft betrekking op de volledige dataset. Doordat sommige ouders de vragenlijst niet invulden, komen we voor de verklarende analyses op 1058 jongeren in totaal.

2. Beschrijvende analyses

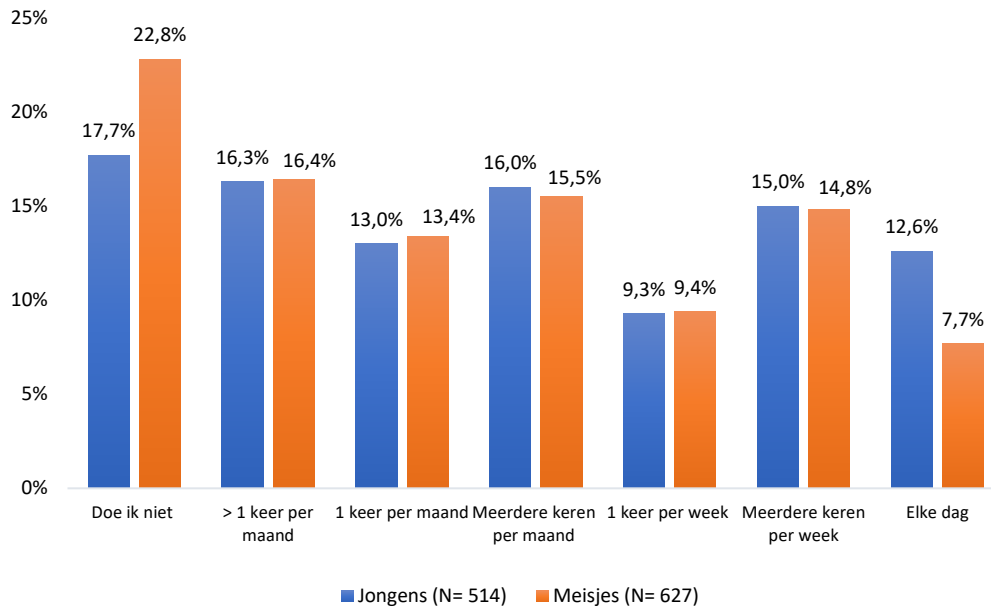
2.1 Leesfrequentie

Bovenstaande figuur geeft de verdeling weer voor het lezen van boeken voor jongens en meisjes afzonderlijk (zie figuur 1). In lijn met de literatuur blijkt dat jongens over het algemeen minder boeken lezen dan meisjes. Dit verschil tussen jongens en meisjes is statistisch significant ($F_{(1,1142)} = 23,62$, $p < 0,001$), maar

blijkt over het algemeen relatief zwak te zijn ($\eta^2 = 0,020$)¹. Bijna de helft van de jongens (48,2%) geven aan dat ze nooit een boek lezen of minder dan één keer per maand een boek lezen ten opzichte van 33,5% van de meisjes. We merken dus een groot verschil op tussen jongens en meisjes onder de *vermijdende boekenlezers*. Het verschil tussen jongens en meisjes is iets kleiner onder de *sporadische boekenlezers* waarbij 20% van de jongens ongeveer één tot meerdere keren per maand leest ten opzichte van 25% van de meisjes. 31,3% van de jongens bevindt zich in de categorie van *fervente boekenlezers* ten opzichte van 41,4% meisjes. Onder de fervente boekenlezers geven de meeste jongens (16,8%) en meisjes (18,3%) aan meerdere keren per week een boek te lezen.

Figuur 2. Frequentie waaraan jongens (N=514) en meisjes (N=627) tussen 10 en 13 jaar stripboeken lezen.

Terwijl figuur 1 een uiteenzetting geeft van het lezen van boeken, wordt in figuur 2 de frequentie weergegeven voor het lezen van stripboeken. In het algemeen stellen we vast dat het eerder vastgestelde genderverschil bij het lezen van boeken, zwakker is voor het lezen van stripboeken. Hoewel het verschil statistisch significant is ($F_{(1,1142)} = 6,72$; $p = 0,010$), betreft het een zeer klein verschil tussen jongens en meisjes ($\eta^2 = 0,006$). Sterker nog, we stellen bij de twee meest extreme categorieën een omgekeerd verschil vast tussen jongens en meisjes aangezien 22,8% van de meisjes aangeeft nooit stripboeken te lezen ten opzichte van 17,7% van de jongens. Ook bij de dagelijkse stripboeklezers stellen we vast dat slechts 7,7% van de meisjes aangeeft elke dag een stripboek te lezen, ten opzichte van 12,6% van de jongens. Daarnaast stellen we een relatief gelijkmatige verdeling vast voor alle tussencategorieën, waarbij jongens en meisjes nagenoeg niet van elkaar verschillen. Om en rond de 30% van de jongens en meisjes zijn sporadische stripboeklezers. De gegevens uit figuur 1 en figuur 2 lijken erop te duiden dat de drempel voor het lezen van een stripboek zowel voor jongens als meisjes lager ligt dan het lezen van een boek.

2.2 Leeskeuzes

Meisjes en jongens verschillen niet alleen in de mate waarin ze lezen, ze verschillen eveneens in welke soort verhalen ze lezen. Figuur 3 geeft een uiteenzetting van de verschillende soorten verhalen die jongens en meisjes aangeven de laatste zes maanden wel eens te hebben gelezen. Eerst en vooral zien we opnieuw dat jongens (74,5%) significant vaker aangeven stripverhalen te lezen in vergelijking tot meisjes (63,1%) ($\chi^2_{(1,1119)} = 16,555$; $p < 0,001$). Dat maakt stripverhalen onder jongens meteen ook het meest populaire

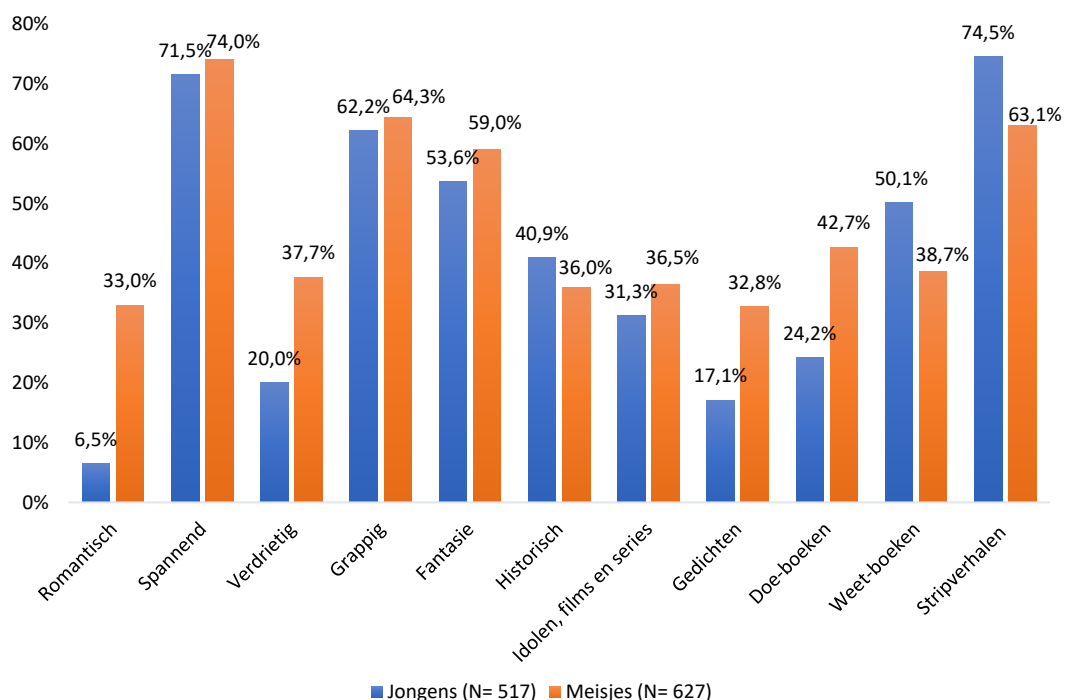
¹ Eta geeft als maat de grootte van verschillen weer. Gekwadrateerd betreft deze maat de proportie verklaarde variantie in de frequentie waaraan jongeren boeken lezen.

genre. Vervolgens stellen we vast dat jongens (50,1%) significant vaker dan meisjes (38,7%) aangeven weetboeken te hebben gelezen ($X^2_{(1,1131)} = 14,651$; $p < 0,001$) en lezen jongens (40,9%) ook iets vaker historische verhalen in vergelijking tot meisjes (36,0%), hoewel dit verschil statistisch niet significant blijkt ($X^2_{(1,1126)} = 2,88$; $p = 0,093$).

Verder stellen we in lijn met de literatuur vast dat meisjes beduidend vaker aangeven romantische verhalen te hebben gelezen (33,0%) in vergelijking tot jongens (6,5%) ($X^2_{(1,1129)} = 118,268$; $p < 0,001$) en grijpen meisjes ook significant vaker naar verdrietige verhalen (37,7%) dan jongens (20,0%) ($X^2_{(1,1131)} = 41,922$; $p < 0,001$). Meisjes lezen ook significant vaker gedichten en doe-boeken dan jongens. Ongeveer 17% van de jongens geeft namelijk aan de laatste zes maanden gedichten te hebben gelezen ten opzichte van bijna 33% meisjes ($X^2_{(1,1129)} = 36,273$; $p < 0,001$). Het verschil is iets meer uitgesproken voor het lezen van doe-boeken, waarbij bijna dubbel zo veel meisjes aangeven (42,7%) ze te hebben gelezen ten aanzien van jongens (24,2%) ($X^2_{(1,1127)} = 42,612$; $p < 0,001$). Verder merken we op dat meisjes (36,5%) iets vaker verhalen lezen over idolen, films of series dan jongens (31,3%), hoewel dit verschil statistisch niet significant blijkt ($X^2_{(1,1132)} = 3,416$; $p = 0,065$).

Tot slot zijn er ook een aantal genres waarvoor er zich geen significante genderverschillen voordoen. Jongens en meisjes geven ongeveer even vaak aan spannende verhalen (jongens: 71,5% en meisjes: 74,0%), grappige verhalen (jongens: 62,2% en meisjes: 64,3%) en fantasieverhalen (jongens: 53,6% en meisjes: 59,0%) te lezen. Dat maakt ze naast de stripverhalen meteen ook de meest populaire genres onder jongeren.

Figuur 3. De soorten verhalen en boeken die jongens (N= 517) en meisjes (N= 627) de laatste 6 maanden gelezen hebben.

3. Verklarende analyses

In tabel 1 geven we de resultaten weer voor de multivariate regressieanalyse om de leesfrequentie van boeken te verklaren. We bouwen daarbij onze modellen telkens (tabel 1 tot 4) stapsgewijs op door eerst de kenmerken van de jongere zelf in te voegen (model 1), vervolgens de socio-economische en socio-culturele achtergrond variabelen van de ouders toe te voegen (model 2) en tot slot de verschillende vormen van literaire socialisatie toe te voegen (model 3).

Allereerst stellen we in lijn met de algemene tendens uit figuur 1 vast dat meisjes vaker boeken lezen in vergelijking met jongens. Zoals de literatuur reeds heeft aangewezen, stellen we ook in deze data vast dat de overgang van het lager naar het secundair onderwijs gepaard gaat met een *leesdip*: jongeren uit het secundair onderwijs lezen minder vaak boeken dan jongeren uit de eerste graad van het lager onderwijs. Deze vaststellingen blijven overeind in model 2 en 3. Model 2 toont dat jongeren uit een gezin waarvan minstens één van de ouders over een hoog opleidingsniveau bezit, iets meer lezen in vergelijking met jongeren waarvan beide ouders laag opgeleid zijn. Het gaat echter om een relatief zwak effect. De mate waarin ouders aangeven dat ze maandelijks financieel goed kunnen rondkomen (i.e. subjectief rondkomen) heeft daarentegen geen effect op de mate waarin jongeren boeken lezen. Verder merken we in lijn met de literatuur op dat het aantal boeken in huis een sterker effect heeft op het lezen van boeken in tegenstelling tot het opleidingsniveau van de ouders. Naarmate het aantal boeken thuis toeneemt, lezen jongeren vaker boeken. Tot slot toont model 3 aan dat wanneer de verschillende vormen van ouderlijke literaire socialisatie worden toegevoegd aan het model, het effect van aantal boeken thuis verdwijnt. Naarmate jongeren met het gezin naar de bibliotheek gaan, worden vaker boeken gelezen. Er worden ook vaker boeken gelezen wanneer jongeren een ouder hebben die weleens boek leest ter ontspanning. We merken echter geen effect op voor de socialisatie op basis van instructie: kinderen wiens ouders vroeger hebben voorgelezen lezen niet vaker boeken.

Tabel 1. Lineaire multivariate analyses voor **de leesfrequentie van boeken** voor 10- tot 13-jarigen (N= 1058).

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
	Gestand. bèta (p-waarde)	Gestand. bèta (p-waarde)	Gestand. bèta (p-waarde)
Geslacht (ref: jongens)	.131 (.000)	.135 (.000)	.129 (.000)
Onderwijsniveau (ref: lager onderwijs)	-.260 (.000)	-.275 (.000)	-.259 (.000)
Opleidingsniveau ouders (ref: laag opgeleid)		.078 (.012)	.062 (.043)
Subjectief rondkomen		-.035 (.222)	-.048 (.088)
Aantal boeken thuis		.172 (.000)	.052 (.140)
Gezin gaat naar bibliotheek			.125 (.000)
Ouder die een boek leest ter ontspanning			.169 (.000)
Ouder die vroeger heeft voorgelezen			.019 (.535)
Adjusted R²	.086	.180	.180

In tabel 2 voeren we dezelfde analyse uit voor het lezen van stripboeken. Opnieuw stellen we in lijn met de beschrijvende analyses (figuur 2) vast dat jongens vaker stripboeken lezen in vergelijking tot meisjes. De leesdip wordt eveneens vastgesteld voor het lezen van stripboeken: jongeren die secundair onderwijs volgen lezen minder vaak stripboeken dan jongeren uit het lager onderwijs. Model 2 wijst net zoals de resultaten voor het lezen van boeken opnieuw op een relatief zwak effect van het opleidingsniveau van de ouders. Jongeren waarvan minstens één ouder hoogopgeleid is, lezen iets vaker stripverhalen. Het subjectief inkomen van de ouders heeft wederom geen effect op de frequentie waarin jongeren stripverhalen lezen. Er wordt in model 2 echter wel een duidelijk positief effect vastgesteld voor het aantal boeken in huis, dat in model 3 wordt afgezwakt wanneer de verschillende vormen van ouderlijke literaire socialisatie worden toegevoegd. In model 3 is het effect voor het opleidingsniveau van de ouders echter niet meer statistisch significant. Overeenkomstig met de resultaten uit tabel 1 voor het lezen van boeken, stellen we vast dat naar de bibliotheek gaan met het gezin en als ouder een boek lezen ter ontspanning ervoor zorgen dat jongeren vaker een stripverhalen lezen, terwijl het voorlezen van boeken wanneer de kinderen jonger waren geen effect heeft.

Tabel 2. Lineaire multivariate analyses voor de leesfrequentie van **stripverhalen** voor 10- tot 13-jarigen (N= 1058).

	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
	Gestand. bèta (p-waarde)	Gestand. bèta (p-waarde)	Gestand. bèta (p-waarde)
Geslacht (ref: jongens)	-.090 (.002)	-.085 (.004)	-.096 (.001)
Onderwijsniveau (ref: lager onderwijs)	-.251 (.000)	-.265 (.000)	-.254 (.000)
Opleidingsniveau ouders (ref: laag opgeleid)		.065 (.041)	.044 (.166)
Subjectief rondkomen		-.007 (.813)	-.017 (.558)
Aantal boeken thuis		.146 (.000)	.074 (.043)
Naar de bibliotheek gaan			.156 (.000)
Een boek lezen ter ontspanning			.078 (.041)
Ouder die vroeger heeft voorgelezen			-.010 (.748)
Adjusted R²	.068	.098	.129

4. Besluit

In deze Facts & Figures bestudeerden we het leesgedrag van Vlaamse jongeren tussen de 10 en 13 jaar. De resultaten tonen duidelijk dat meisjes vaker boeken lezen in vergelijking met jongens, terwijl jongens iets vaker stripverhalen lezen in vergelijking tot meisjes. Over het algemeen leest meer dan één derde van de jongeren minstens één keer per week een boek. Meer specifiek zijn 31,3% van de jongens ten opzichte van 41,4% van de meisjes fervente lezers. Het percentage voor de fervente lezers ligt iets lager voor het lezen van stripverhalen waar 27,6% van de jongens dagelijks een stripverhaal leest ten opzichte van 22,5% van de meisjes. Er is met andere woorden zeker geen sprake van totale 'ontlezing'.

Daarnaast merkten we eveneens belangrijke verschillen op in de leeskeuzes van jongens en meisjes waarbij jongens vaker aangeven stripverhalen te hebben gelezen, weet-boeken en historische verhalen in vergelijking tot meisjes. Meisjes lezen dan weer vaker romantische verhalen, verdrietige verhalen, gedichten, doe-boeken en verhalen over idolen, films en/of series. Spannende verhalen, grappige verhalen en fantasieverhalen lijken meer genderneutrale genres.

De verklarende analyses leren dat de frequentie waarin jongeren boeken en stripverhalen lezen voornamelijk verklaard wordt door het geslacht, waarbij de genderverschillen uit de beschrijvende analyses bevestigd worden. Er lijkt inderdaad sprake te zijn van een leesdip met de overgang naar het secundair onderwijs, waardoor jongeren minder vaak lezen. Mogelijk is dit een gevolg van een stijging in onderwijsverantwoordelijkheden (zoals huiswerk) in het secundair onderwijs. Verder lijkt het belang van de socio-economische en socio-culturele achtergrondvariabelen van de ouders relatief beperkt te zijn, wanneer de verschillende vormen van literaire socialisatie worden meegenomen in de analyses. Daaruit blijkt dat 'instructie' als socialisatievorm (voorlezen) van ondergeschikt lijkt ten opzichte van 'imitatie' of de meer impliciete socialisatievorm waarin ouders een bepaald klimaat vormen waarin lezen wordt aangemoedigd door samen naar de bibliotheek te gaan en zelf tijdens de vrije tijd te lezen.

5. Referentielijst

- Bandura, A., & Walters, R.H. (1963). *Social learning and personality development*. Holt Rinehart and Winston: New York.
- Chall, J. S., Jacobs, V. A., & Baldwin, L. E. (1990). *The reading crisis: Why poor children fall behind*. Harvard University Press.

- Dutro, E. (2002). "Us Boys like to Read Football and Boy Stuff": Reading Masculinities, Performing Boyhood. *Journal of Literacy Research*, 34(4), 465–500.
- Evans, M. D. R., Kelley, J., Sikora, J., & Treiman, D. J. (2010). Family scholarly culture and educational success: Books and schooling in 27 nations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(2), 171–197.
- Hemmerechts, K., Agirdag, O., & Kavadias, D. (2017). The relationship between parental literacy involvement, socio-economic status and reading literacy. *Educational Review*, 69(1), 85–101.
- Kraaykamp, G. (2003). Literary socialization and reading preferences. Effects of parents, the library, and the school. *Poetics*, 31(3–4), 235–257.
- Mihandoost, Z. (2012). Relationship between Motivation, Self-concept, Attitude and Fluency of elementary school students. *Life Science Journal*, 9(4), 4055–4063.
- Mol, S. E., & Jolles, J. (2014). Reading enjoyment amongst non-leisure readers can affect achievement in secondary school. *Frontiers in Psychology*, 5.
- Wolter, I., Braun, E., & Hannover, B. (2015). Reading is for girls!? The negative impact of preschool teachers' traditional gender role attitudes on boys' reading related motivation and skills. *Frontiers in Psychology*, 6.